

CEĻŠ NEBŪS ne viegls, ne lēts

Visi cilvēki grib elpot svaigu gaisu, atpūsties pie tīriem ūdeņiem, dzīvot pasaulē, kuru nesatricina nepanesams karstums, plūdi un viesuļvētras. Eiropas nākotnes zaļais kurss mums patīk, bet līdz brīdim, kad izdzirdam, ka mums pašiem par to jāmaksā. Kā sasniegt kopīgos klimata mērķus ar pēc iespējas mazākām izmaksām, risinājumi ir jārod katrā valstī.

Izaugsmes iespēja

Par Eiropas zaļā kursa īstenošanu un tā ietekmi uz Latvijas tautsaimniecību Latvijas Universitātes Produktivitātes zinātniskā institūta "LU domnīca LV PEAK", Ekonomikas ministrija un Fizikālās enerģētikas institūts kopīgi organizēja semināru "Klimata mērķu ekonomiskās ietekmes modelēšana un analīze".

Siltumnīcefektu radošo gāzu (SEG) emisijas līdz 2030. gadam jāsamazina uz pusi, bet līdz 2050. gadam – jāsasniegt klimatneitralitāte, atgādina Eiropas Komisijas pārstāvniecības Latvijā vadītāja Zane Petre. Tie nav tikai labas gribas mērķi, bet Eiropas valstu juridiskās saistības. Kopējais ceļš uz klimata neitralitāti nebūs ne viegls, ne lēts. Taču valstis nevar atļauties neko nedarīt, jo šī neko nedarīšana izmaksātu daudz vairāk. Tāpēc uz zaļo kursu būtu jālūkojas kā uz izaugsmes iespēju un stratēģiju.

Jau divus gadus notiek diskusijas par zaļo kursu, lai atrastu efektīvāko veidu, kā to īstenot. Arī Latvijas zinātnieki savos pētījumos palīdz rast ceļu uz klimatneitralitāti. "2023. gadā Latvijai būs jāpārskata savs nacionālās enerģētikas un klimata plāns. Vai iet elektrifikācijas, dabasgāzes vai saspīstā ūdeņraža virzienā, vai visos trijos? Kā turpmāk atbalstīt atjaunojamos resursus, cik strauji atteikties no naftas un gāzes, kā nodokļos un subsīdijās vislabāk dot stimulu māsaimniecībām, firmām un nozarēm, lai tās pakāpeniski pārietu uz zaļajiem enerģijas avotiem? Arī jautājums, kā efektīvāk apsaimniekot Latvijas resursus – mežus, ūdeņus, kūdras purvus," uzsver Z. Petre.

Atslēga – cilvēku iesaiste

Kā sabiedrība uztver zaļo kursu? Latvijas Universitātes Biznesa vadības un ekonomikas fakultātes dekāns Gundars Bērziņš stāsta – pētījumi rāda, ka, no vienas puses, uztver ļoti labi, jo satraucas par klimatu. Taču zaļais kurss izpau-

Vienoties par zaļā kursa mērķiem uz papīra un pēc tam lepoties ar aprēķiniem par emisiju samazināšanu ir par maz, uzsver zinātnieki. Reālām pārmaiņām nepieciešama paradumu maiņa un būtiskas investīcijas.

žas ģimenes budžeta samazinājumā, un tad uztvere uzreiz mainās. "Mums ir jāizvairās no pieejas, kas Latvijas un arī Eiropas politikā laiku pa laikam ir manāma. Tā ir politika kā uzstādījums, pārliecība vai princips. Sekas šādai pieejai skaidri redzamas vakcinācijā pret Covid-19, kad daļa cilvēku to uztver kā piespiedības mehānismu," norāda profesors.

Spilgts piemērs, kā iedzīvotāji iebilst pret objektīvu labu ideju, ir noraidošā attieksme pret vēja ģeneratoru uzstādīšanu. Ja vēlamies politiku kā iedzīvotāju iesaisti, svarīgi ir uzreiz neradīt negatīvas asociācijas, pauž G. Bērziņš. Viņš atzīmē, ka saules un vēja enerģijas ražošanas izmaksas krīt, un tie nākotnē būs visizdevīgākie veidi. "Alternatīvās enerģijas ražošana ir business, kuram vairs nav vajadzīgas subsīdijas. Nepieciešami resursi: zeme, darbs, kapitāls. Latvijas uzņēmējiem iesaistīties traucē likumdošana, kas nepasargā iedzīvotājus, kurus ietekmē vēja ģeneratoru izvietošana, tāpat uzņēmējiem trūkst zināšanu un kapitāla. Enerģijas ražošanas uzņēmumos varētu iesaistīties mūsu iedzīvotāji, tiem nav obligāti jābūt ārzemniekiem, kas investē Latvijā. Cilvēku iesaiste ir atslēga veiksmīgai zaļajai politikai. Ar nedaudz likumdošanas izmaiņu un apņemšanos mēs varam radīt enerģijas ražotājus, būt līdzdalīgi šajā procesā. No 15 līdz 30 procentiem ienākumu no vēja parkiem mierīgi varētu palikt pašvaldībā, tā nesot konkrētu labumu iedzīvotājiem, kuri dzīvi ietekmē vēja ģeneratori," saka G. Bērziņš. Iedzīvotāju iesaistei jāpanāk regulējums, kāds

daudzās valstīs jau ir, – ka vasarā varam uzkrāt enerģiju un tērēt ziemā, ka varam uzkrāt saražoto enerģiju savā māsaimniecībā, ka varam radīt lokālus decentralizētus tīklus, no kuriem konkrēta kopiena var pārdot enerģiju citiem iedzīvotājiem.

Novērst bumeranga efektu

Latvijas Lauksaimniecības universitātes Ekonomikas un sabiedrības attīstības fakultātes asociētais profesors, vadošais pētnieks Aleksejs Nipers atzīmē, ka izpildīt noteiktos mērķus nebūs tas pats, kas reāli samazināt SEG emisijas. "Pēc veiktajiem aprēķiniem ir iespējams manipulēt ar skaitļiem, koeficientiem, dažādiem pētījumiem. Līdz ar to notiek samazināšana uz papīra, kas ne vienmēr noved pie samazināšanas reāli. Daļa sabiedrības vēlas to panākt, bet daļa uzskata, ka nevajag spriņgt, pietiek parādīt, ka mēs samazinām emisijas un viss kārtībā. Trešā lieta – ja mēs Latvijā samazinām SEG emisijas, tas nenozīmē, ka pasaulē tās mazināsies," viņš saka un min piemēru no lauksaimniecības. Ja Latvijā ierobežos piena ražošanu, emisijas arī mazināsies, bet piena patēriņš jau no tā nesaruks. Pienu saražos kaut kur citur pasaulē kopā ar emisijām. "Jāmeklē, kas pasaules mērogā SEG emisijas samazinās pēc būtības. Vajadzētu atteikties no tehniskas optimizācijas, skatīties ne tikai pēc izmaksām, bet plašāk. Līdz šim katrs sektors definē savus mērķus un dodas uz priekšu, taču visiem kopā vajadzētu iet apmēram vienā ātrumā," norāda pētnieks.

Lasot attīstības stratēģijas, labi redzams, ka pašvaldības nav uz viena vīlņa zaļā kursa jautājumos, tieši tāpat atšķiras dažādu sabiedrības grupu viedokļi. "Ja pārejam uz elektroauto, vai tiešām to ražošana ļaus samazināt emisijas? Varbūt mums tomēr ir jāpārskata pārvietošanās ieradumi?" vaicā A. Nipers.

Arī Latvijas Darba devēju konfederācijas (LDDK) ģenerāldirektore Līga Meņģelšone min to, ka pašlaik starp nozarēm un sabiedrībā nav vienota skatījuma. "Nelīdzsvarota pieeja noteikti atspoguļojas šodienā un elektroenerģijas cenās, un jautājumos, kādi lēmumi bijuši iepriekš, ka mēs esam nonākuši situācijā, kad elektroenerģijas cenas ir uzskrējušas debesīs. Lai nākotnē no tā izvairītos, ir nopietni jāskatās, ko darām tālāk.

Lai zaļais kurss par tādu kļūtu, sākumā ir vajadzīga vienošanās," viņa pauž.

LDDK konceptuāli ir pret "Klimata likumu" esošajā redakcijā, kuru publiskoja Eiropas Komisija. Attiecībā uz SEG emisijām precīzi jādefinē mērķi pa nozarēm, steidzami jāveic galveno emitētāju jomu izpēte. "Mēs atbalstām uzņemto virzienu uz klimatneitrālu ekonomiku un sadzīvi, tomēr aicinām uz ļoti nopietnām diskusijām gan Eiropas līmenī, gan atsevišķās valstīs. Uzstājam uz atvērtības principu, kas balstās nozaru iesaistē, uz lēmumu caurspīdīgumu un demokrātiju. Negribam zaļo monopolu vai diktātu," saka L. Meņģelšone.

Svarīgs aspekts ir sasaistīt "Klimata likumu" ar attīstības dokumentiem. "Tie būtu sabalansēti

trīs vaļi: vides, ekonomiskie un sociālie mērķi. Ja kāds būs apdaļīts vai ja iedzīvotāji vienā brīdī sapratīs, ka viss kļūst dārgāks, bet pretī nav nekas cits, balanss būs izjaukts. Ja ekonomikā būs tikai nodokļos, sadārdzinājumā balstīta zaļā politika, tad radīsim vienīgi disbalansu," stāsta LDDK vadītāja. "Ja mēs apdraudam cilvēkiem spēju samaksāt par mājokli, siltumu, komunālajiem pakalpojumiem un zemes nodokli, tas var radīt bumeranga efektu, kas var izgāzt labos nodomus." Galvenie virzieni būtu industrijas motivācija ieguldīt klimatam draudzīgākās inovācijās, kompensācijas mehānismi un izvērtēta kopējā finansiālā ietekme.

Zaļā kursa kontekstā ļoti nopietna problēma ir Latvijas un ES uzņēmumu konkurētspēja. "Šobrīd Eiropas zona zaudē savas pozīcijas citām lielajām ekonomikām, kopprodukts globāli iet uz leju. Vai Eiropa varēs atgūt ekonomisko varenību, ja tai uzlikts vēl vienu mugursomu plecos? Bez konkrēta plāna un pasākumiem noteikti ne. Nevaram pieļaut, ka tiem, kas nedomā par zaļo kursu un, izmantojot lētu darbaspēku, saražo visu, robežas būtu atvērtas. Tad viss paliks deklarācijas līmenī," atzīmē L. Meņģelšone.

Materiāli tapuši ar Latvijas vides aizsardzības fonda atbalstu. Par publikāciju saturu atbild SIA "Kurzemes Vārds" un reģionālās izdevniecības.